

Nr 54

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utbyggnad av
televisionsnätet m. m.; given Stockholms slott den
25 januari 1957.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen förordas, att den av 1956 års televisionsutredning föreslagna femårsplanen i princip lägges till grund för televisionsverksamhetens utbyggnad i en första etapp. Detta innebär bl. a., att under nästa budgetår en radiolänklinje bygges ut från Stockholm via Göteborg till Malmö, samt att under den närmaste femårsperioden 13 nya sändarstationer tillkommer. Härigenom skulle inemot två tredjedelar av landets invånare kunna nås av televisionsprogram. Sändningstiden föreslås skola under femårsperioden successivt höjas till 18 timmar per vecka, exklusive utfyllnadsprogram.

Anslagen till televisionsverksamheten för budgetåret 1957/58 har upptagits till inalles 11 milj. kr.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 25 januari 1957.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

I proposition den 2 mars 1956, nr 90, framlades förslag rörande principerna för televisionsverksamhetens finansiering och organisation i vårt land. Därvid förordades, att samma principer som för rundradion skulle gälla för televisionen. Verksamheten skulle alltså i princip finansieras genom inkomster från licensavgifter på televisionsmottagare. Programverksamheten föreslogs skola upplåtas med ensamrätt till aktiebolaget radiotjänst, som i samband därmed borde erhålla ett breddat intresseunderlag. Distributionen av programmen skulle ankomma på televerket. Något förslag om investeringsmedel för rikstelevisionsnätets utbyggnad utanför stockholmsområdet framlades ej i propositionen. Innan så skedde ansågs möjligheterna att hålla investeringskostnaderna nere i begynnelseskedet böra närmare undersökas.

Statsutskottet (utl. nr 131/1956), som tillstyrkte den i propositionen förordade principiella uppläggningsen av televisionsverksamheten, fann det i hög grad önskvärt, att prövningen av de med den reguljära televisionsverksamhetens start och utbyggnad sammanhängande problemen skedde med sådan skyndsamhet, att ett preciserat förslag kunde föreläggas riksdagen om möjligt redan år 1957. Utskottsutlåtandet godkändes av riksdagen den 24 maj 1956 (rskr nr 288/1956).

Dessförinnan hade jag efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 11 maj 1956 tillkallat två sakkunniga — överingenjören i järnvägsstyrelsen Å. L. Karsberg, ordförande, och avdelningschefen hos försvarets forskningsanstalt E. M. Fehrm — med uppgift att efter samråd med telestyrelsen och aktiebolaget radiotjänst skyndsamt framlägga förslag rörande utbyggnaden av ett distributionsnät för överföring av televisionsprogram, därvid möjligheterna att i begynnelseskedet genom provisoriska anordningar ernå en snabb utbyggnad till låga kostnader särskilt borde beaktas.

Utredningen, som antagit benämningen *1956 års televisionsutredning*, har den 21 november 1956 avlämnat sitt betänkande, kallat Det svenska televisionsnätets första utbyggnad (stencil). Betänkandet har remissbehandlats.

I skrivelse den 28 augusti 1956 har aktiebolaget radiotjänst hemställt om medel till produktion av televisionsprogram för budgetåret 1957/58.

Jag anhåller nu att få anmäla frågan om en första utbyggnad av det svenska televisionsnätet samt om anslag för televisionsverksamheten för budgetåret 1957/58. Då radiotjänsts nyssnämnda framställning i och med utredningens förslag och vad i anslutning därtill förekommit torde få anses ha förlorat sin aktualitet, finner jag ej anledning att här närmare beröra densamma.

1956 års televisionsutredning

Programproduktionen

Utredningen framhåller, att utredningsuppdraget visserligen närmast avser distributionsnätet för överföring av televisionsprogram men att kostnaderna på distributionssidan måste sättas in i sitt sammanhang med televisionens ekonomi i stort. Redan en preliminär kalkyl visar att ett betydande antal televisionssändare i de mera tätbefolkade delarna av landet har förutsättningar att inom ett eller annat år ge inkomster, som överstiger driftkostnaderna för sändare inklusive erforderliga programförbindelser, och att därefter ge stigande överskott, som kan bidra till att täcka kostnaderna för programproduktionen. Ju högre kostnaderna för denna är, desto flera sändarstationer av denna natur måste byggas för att driftunderskott snabbt skall bringas att försvinna. För att absolut sett låga kostnader skall erhållas under den tid televisionen ännu icke är ekonomiskt självbärande, måste alltså även programproduktionskostnaden tagas med i bilden som en variabel storhet och konsekvenserna av variationer studeras. Så länge en begränsning av statsfinansiella skäl måste göras beträffande de medel, som totalt kan ställas till televisionens förfogande, kan det icke vara rimligt att arbeta med en mycket omfattande programproduktion i ett begynnelsestadium, om detta medför att möjligheter att distribuera program under lång tid blir begränsade till en mindre del av landet. Även rättviseskäl talar sålunda för en avvägning mellan kostnaderna för programmets produktion och distribution.

Utredningen har därför ansett det nödvändigt att även studera programproduktionskostnaderna, så att en lämplig avvägning kan åstadkommas mellan programverksamheten och distributionsnätets utbyggnad.

Utredningen erinrar om att den utredning, vars förslag låg till grund för propositionen 1956: 90 — 1951 års televisionsutredning — framlade två alternativa förslag i fråga om sändningstidens längd. Enligt det ena, som betecknades sändningsplan A, skulle programtiden utgöra 15 timmar per vecka under de två första åren och därefter 25 timmar per vecka. Det andra

alternativet — sändningsplan B — visade samma utveckling t. o. m. det femte året; därefter skulle programtiden ökas till 35 timmar per vecka.

1956 års televisionsutredning har diskuterat frågan om sändningstidens längd med representanter för radiotjänst. Dessa har ansett, att man borde tänka sig en utveckling enligt följande schema — sändningsplan C — nämligen 12 timmar per vecka under 1957/58 samt resp. 15, 20, 25, 30, 35 och 35 timmar per vecka under de därpå följande sex åren. Till dessa programtimmar, som skulle produceras av radiotjänst, kan komma timmar med s. k. utfyllnadsprogram, vilka i registrerad form hyres eller inköpes av radiotjänst och alltså icke tager radiotjänsts egna produktionsresurser i anspråk. Det synes f. n. oklart, i vad mån underlaget för dylika programutsändningar kan väntas vara disponibelt i framtiden och till vilka priser det kan förvärvas. Utredningen anser denna plan på intet sätt orimlig, om man förutsätter, att televisionen kan utvecklas utan hänsyn till ekonomiska begränsningar. När så emellertid icke är fallet, torde den böra betecknas som ett maximalalternativ.

Skall kostnaderna hållas låga i begynnelseskedet, gäller det — från rent ekonomisk synpunkt sett — att bilda sig en uppfattning om i vad mån programproduktionen kan begränsas utan att detta i märkbar grad återverkar på allmänhetens intresse för televisionen och därmed på licensinkomsterna. Härom anför utredningen i huvudsak följande.

Den prognos för televisionsutvecklingen, som på uppdrag av 1951 års televisionsutredning på sin tid utarbetades av Industriens utredningsinstitut, var grundad på bl. a. den förutsättningen, att sändningstiden skulle vara 25 timmar per vecka. Det gäller sålunda att söka besvara frågan huruvida prognosen är tillämplig, om sändningstiden ändras i förhållande till detta värde.

Frågar man sig vad en genomsnittlig televisionsåskådare väntar sig beträffande sändningstidens längd, sedan han iklätt sig den relativt höga utgiften för inköp av en televisionsmottagare och betalat den icke obetydliga licensavgiften, är det icke osannolikt, att han under var och en av veckans fem första söckendagar skulle nöja sig med 1,5 å 2 timmars program på kvällen och med 3 å 4 timmars program på lördagar och söndagar. Han finner naturligtvis att han ej hinner med att ägna sig åt televisionen alla dagar i veckan, men den eller de dagar han så kan skulle han icke känna sig tillfreds med kortare dagsprogram av god klass än de nämnda. En ansvars-kännande förälder med minderåriga barn måste vidare konstatera, att de relativt sena kvällsprogrammen, som passar de äldre bäst, lätt bringar oreda i barnens läxläsning och sömnvanor. Med hänsyn till ansvaret för barnens hälsa och framgång, är det därför önskvärt att åtminstone ett par timmars program i veckan, gärna fördelade på tre å fyra dagar, sändes på eftermiddagarna.

Dessa önskemål rymmes inom en programtid av sammanlagt 18 timmar per vecka, fördelade i huvudsak med 14 å 16 timmar per vecka på kvällsprogram och 4 å 2 timmar per vecka på förmiddags- eller eftermiddagsprogram. Om det sålunda kan göras gällande, att ett 18 timmars veckoprogram täcker ett minimibehov, kan det också med visst fog sägas, att den på ett 25-timmarsprogram grundade prognosen är giltig även för ett 18-timmarsprogram.

Frågan är vidare vad en minskning av sändningstiden till värden under 18 timmar per vecka kan innebära. Att en mycket kort sändningstid — t. ex. 3 timmar per vecka och däromkring — icke animerar allmänheten att skaffa televisionsmottagare i någon större utsträckning, finnes det klara belägg för från televisionens första år i vissa andra länder. Frågan gäller då vilken tid, som kan betraktas som ett minimum för att ett mera stabilt televisionsintresse skall kunna väckas och vidmakthållas. Den apparatinnehavare, som icke kan få åtminstone 1,5 å 2 timmars program en vanlig söckendag och 3 å 4 timmars program en lördag eller söndag, känner sig sannolikt otillfredsställd med det utbyte han får av det i apparaten investerade beloppet och av licensavgiften, vilket skulle verka återhållande på apparatstockens tillväxt. Vad detta betyder i siffror låter sig sannolikt icke beräknas.

Man bör emellertid kunna utgå ifrån att televisionen under utbyggnadsåren har ett eget nyhetsvärde, som i och för sig ökar dess attraktivitet. Den därav föranledda tillväxten i apparatantalet bör kunna kompensera, vad som möjligen förloras, om programtiden under dessa år hålles vid värden under 18 timmar per vecka. Gör man detta antagande, måste man emellertid förutsätta, dels att programtiden i början icke är allt för kort, dels att det göres klart för allmänheten, att en stadig — låt vara långsam — ökning av programtiden är att emotse upp till den nivå, 18 timmar per vecka, som på längre sikt måste anses vara ett absolut minimum.

Vad programtidens längd i ingångsskedet beträffar, bör man — med reservation för den korta tid erfarenheterna gäller — av den hittillsvarande apparatutvecklingen inom stockholmsområdet kunna sluta sig till, att en sändningsverksamhet, som till 7 å 8 timmar består av program, producerade av radiotjänst och till 2 å 3 timmar består av utfyllnadsprogram, d. v. s. erbjuder sammanlagt ca 10 timmars program per vecka, räcker till för att ge en tillfredsställande apparatökning.

I fråga om den årliga ökningen av programtiden förutsätter utredningen, att 2 timmar per vecka är nog för att intresset icke skall minska. Det bör f. ö. observeras att en del av stationerna inträder i rörelsen under ett skede, när programproduktionen nått upp till ett större antal timmar än som gäller i början av utbyggnadsperioden.

På dessa förutsättningar har utredningen konstruerat en minimiplan för programproduktionens utveckling, sändningsplan D, vilken i vad avser radiotjänsts egen produktion fått följande utseende.

Budgetår	Sändningstid tim./vecka
1957/58	10
1958/59	12
1959/60	14
1960/61	16
1961/62	18
1962/63	18
1963/64	18

Liksom för sändningsplan C får man även i detta fall förutse att s. k. utfyllnadsprogram skulle tillkomma.

Vad programproduktionens lokalisering angår, har utredningen med hänsyn till önskemålet att kostnaderna i begynnelseskedet skall hållas låga utgått ifrån att större delen av programproduktionen skall förläggas till Stockholm. Annan programproduktion måste också kunna ifrågakomma i begränsad omfattning, framför allt i Göteborg och Malmö.

För att program skall kunna utsändas även över vissa fristående stationer, vilka till en början skulle arbeta utan att vara anknutna till programförbindelsenätet, har förutsetts att dessa skulle förses med programåtergivningsapparat samt viss enklare utrustning för lokal programproduktion.

I fråga om produktionsutrustning räknar utredningen med att radiotjänst vid ingången av budgetåret 1957/58 skall disponera över sådan utrustning för televisionsverksamhet till ett belopp av 3 milj. kr., varav 1 milj. kr. hänför sig till beräknad utökning av aktiekapitalet. Bolagets återstående totala investeringsbehov för initialanskaffning av utrustning beräknas enligt sändningsplan C till 12,9 milj. kr. och enligt sändningsplan D till 8,7 milj. kr.

Årskostnaderna för programproduktionen — kapitalkostnader, personalkostnader, direkta programkostnader och produktionstekniska driftkostnader — varierar för sändningsplan C från 10,4 milj. kr. vid 12 timmar per vecka till 33,6 milj. kr. vid 35 timmar och för sändningsplan D från 8,82 milj. kr. vid 10 timmar till 15,75 milj. kr. vid 18 timmar per vecka. Detta innebär att programkostnaderna utgör mellan 16 000 och 18 500 kr. per programtimme.

Programförbindelserna

Utredningen erinrar om att en av televisionens viktigaste uppgifter är att stimulera de mellanfolkliga kontakterna. Skall vårt land kunna tillgoda göra sig den s. k. eurovisionen, som numera utvecklats till en regelbunden europeisk programtjänst, erfordras en programförbindelse mellan Stockholm och Malmö. Upprättandet av en sådan måste anses vara en av de angelägnaste önskemålen vad utbyggnaden beträffar. Kostnaden för förbindelsen influeras icke i alltför hög grad av den i detalj valda sträckningen. Det är därför naturligt att draga förbindelsen genom eller nära de punkter, där televisionssändare inom tätbefolkade områden skall placeras.

Beaktas dessa synpunkter, säger det sig självt, att förbindelsen bör dras fram över bl. a. Göteborg. Av liknande skäl är det en fördel att den ena ändpunkten blir Malmö, som har ett stort och koncentrerat åskådarunderlag. Dessa båda platsters anslutning är naturligtvis av värde även från programsynpunkt, på grund av de tillskott de kan ge televisionens riksprogram.

Vid en programproduktion fördelad på de tre största städerna med tyngdpunkten i Stockholm samt överföring av program från och till utlandet skulle programförbindelsesystemet i första hand bestå av en stamlinje Stockholm—Göteborg—Malmö, till vilken produktionsplatserna inmatar program och till vilken ett antal sändarstationer i linjens närhet är anslutna. För stationer på större avstånd kan man tänka sig relämottagning (»Ballempfang») av programmet och för stationer på mycket stora avstånd

från stamlinjen kan en verksamhet med huvudsakligen registrerade program övervägas.

För långdistansöverföring av television kan användas antingen kablar av s. k. koaxialtyp eller riktade radioförbindelser. De sistnämnda, som i allmänhet utföres som radiolänklinjer, d. v. s. med ett antal mellanstationer infogade i kedjan, kan arbeta inom olika våglängdsområden.

Förutsättningarna för att det skall bli ekonomiskt möjligt att utnyttja koaxialkablar för television är att denna får disponera utrymme i kablar, som samtidigt utnyttjas för telefonändamål. De fasta anläggningarna i en radiolänklinje är relativt dyrbara och tidskrävande att bygga. Utredningen har därför undersökt huruvida det inom landet finns eller planeras förbindelsesystem liknande televisionens och, om så är fallet, huruvida något kan vinnas på ett samgående. Kontakter har därvid tagits med telestyrelsen, de militära myndigheterna samt vattenfallsstyrelsen. Viss samordning har härvid befunnits möjlig, i begynnelseskedet dock endast i mindre utsträckning. För närmare kännedom om vad utredningen härutinnan anför torde få hänvisas till betänkandet (s. 54—56).

Efter att ha från anläggningsmässig och ekonomisk synpunkt jämfört fyra system för radiolänklinje — två för metervåg och två för centimetervåg — har utredningen i första hand föreslagit, att televisionens stamförbindelse Stockholm—Norrköping—Göteborg—Malmö—(Köpenhamn) skall utföras med stationära radioutrustningar av centimetervågstyp. De fasta anläggningarna bör därvid ges ett provisoriskt utförande. Antalet mellanstationer på den 640 km långa sträckan har beräknats bli 15, vartill kommer terminalstationerna i Stockholm och Malmö. Programförbindelsen bör om möjligt vara färdig våren 1958, då sändare i Malmö och Norrköping enligt utredningens plan för sändarutbyggnaden skall tas i drift. Vissa förarbeten, främst detaljrekognoseringar, måste i så fall sättas i gång med det snaraste.

Förbindelsen bör i en första etapp av tids- och kostnadsskäl göras enkelriktad och vändbar. Den kommer då att arbeta utan dubblerade radioutrustningar. Sådana föreslås tillkomma åren 1958/59 och 1959/60, varigenom man får möjlighet till dubbelriktad förbindelse. Med apparatur för driftautomatik kan därefter de extra utrustningarna också användas som reserv, varigenom de flesta stationerna skulle kunna drivas obemannade, när linjen används enkelriktad.

Sträckan Stockholm—Norrköping skulle möjligen till en början kunna ges ett mera provisoriskt utförande med utrustning av mobil typ och utnyttjande av vissa befintliga anläggningar. En förutsättning härför är, att en av telestyrelsen planerad permanent radiolänklinje för telefonändamål kommer till stånd inom en nära framtid och då kan förses med utrustning för televisionsoverföring utan nämnvärt större ekonomisk belastning för televisionen än vad en separat radiolänklinje medför.

Sträckan Göteborg—Malmö kan, enligt vad utförda försök visat, tillfälligt upprättas med mobila radioutrustningar utan att några omfattande fas-

ta anläggningar erfordras. Utredningen kan dock inte rekommendera en sådan lösning annat än om den av tidsskäl skulle behöva tillgripas som en temporär nödlösning.

Den huvudsakliga sträckningen av radiolänklinjen Stockholm—Malmö är antydd på kartan i fig. 1.

Investeringskostnaderna för programförbindelsen beräknas till inalles 6,1 milj. kr. och årskostnaderna vid slutgiltigt utförande med dubblerad utrustning till 1,05 milj. kr.

Utredningen framhåller, att man som alternativ till programförbindelserna kan tänka sig produktion av lokala direktprogram eller distribution av registrerade program och filmer från produktionscentralen till de lokala sändarna. Om publiken ej reagerar alltför negativt mot den tidsförskjutning av programmen metoden medför, vidgas möjligheterna att snabbt bygga ut televisionen i vårt land. Inom sändarområden belägna så, att programförsörjningen skulle kräva en dyrbar programförbindelse, kan registrerade program utgöra en ekonomiskt gynnsam distributionsform. Naturligtvis skall avsikten ej vara att för all framtid avskära dessa lokalsändare från anknytning till riksprogramförbindelserna, men väntetiden kan av kostnadsskäl för vissa delar av landet bli lång nog. Under denna väntetid kommer publiken troligen att föredra »konserverade» program, gärna med lokala direktinslag, framför inga program alls.

Programregistreringens teknik utvecklas f. n. snabbt. Vid sidan av den gamla metoden att registrera programmen på film har under de senaste åren tillkommit möjligheter att också använda magnetiskt band som underlag.

Sändarstationerna

Utredningen framhåller, att sändarstationsnätet kan planeras på många olika sätt. Med hänsyn bl. a. till att programförbindelserna är dyrbara, synes det i begynnelseskedet vara lämpligare att anlägga ett mindre antal stationer med god räckvidd än flera småstationer.

Enligt den s. k. stockholmsplanen av år 1952¹ har Sverige fått frekvenskanaler och platser anvisade för 50 sändarstationer för television. På samma platser kan enligt planen också rundradiosändare för frekvensmodulerad ultrakortvåg (FM) ställas upp.

Enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända proposition 1955:146 skall ett svenskt FM-nät anläggas i landets mera tätbefolkade delar. I skrivelse den 14 september 1955 framlade telestyrelsen en 6-årsplan för FM-utbyggnaden, som upptog ett 20-tal FM-stationer.

Vissa direkta kostnadsminskningar bör kunna uppnås genom att samordna tillbyggnaden av televisionen med FM-stationerna. Vid en sådan samordning kommer vid full utbyggnad, fränsett ev. dubbleringar av apparaturen, att ställas upp fyra sändare på stationerna, nämligen FM-sändare för de två riksprogrammen samt televisionens bild- och ljudsändare. Dessa fyra

¹ Se prop. 1956: 90, sid. 14—15.

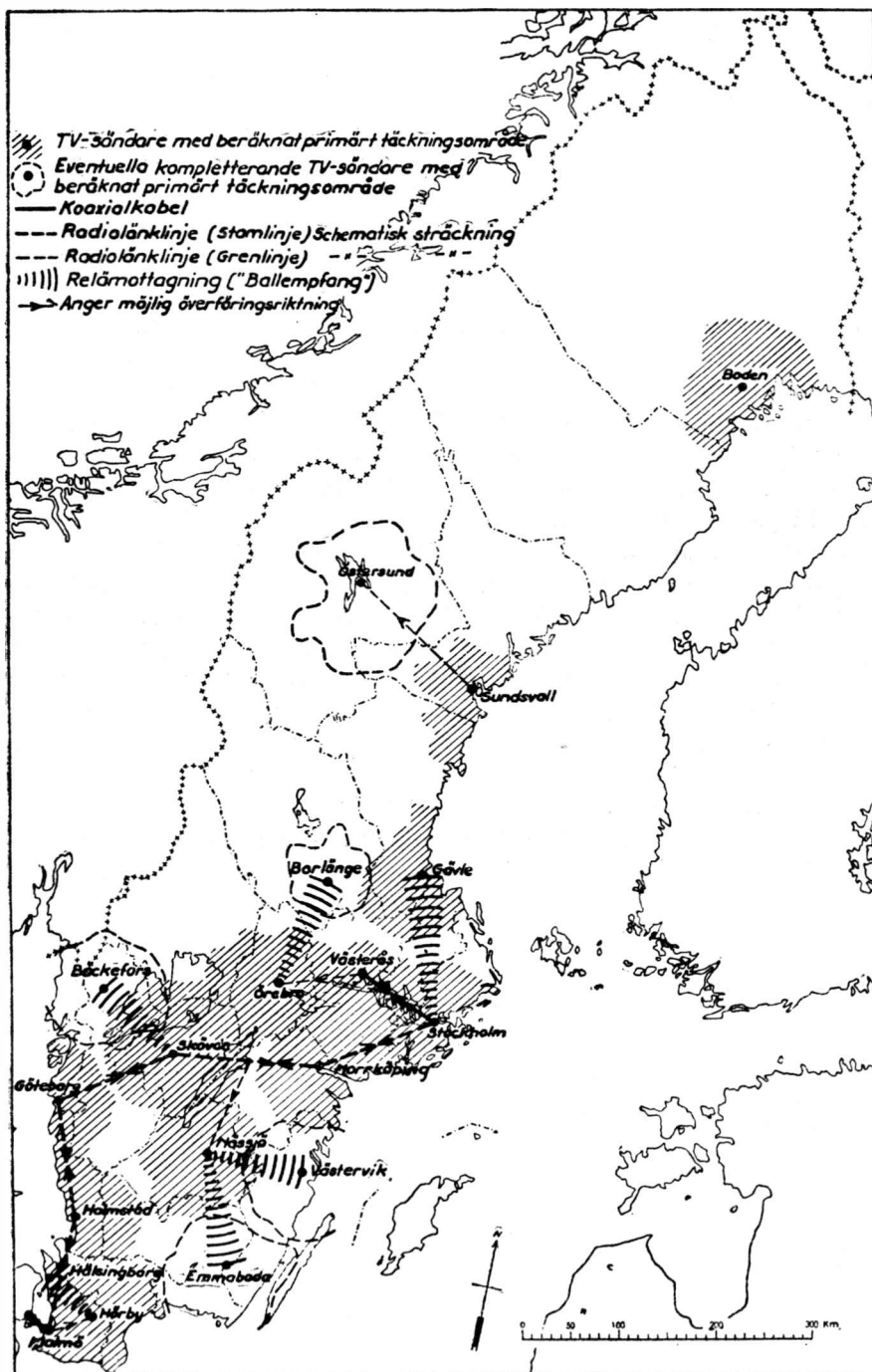

Fig. 1. Förslag till första utbyggnad av förbindelse- och sändarnät för television.

sändare skall arbeta tillsammans på två antennsystem, som kan monteras på samma mast.

FM-stationer är f. n. i drift i Stockholm, Göteborg, Malmö och Örebro och under budgetåret 1956/57 kommer ytterligare 8 à 9 stationer att igångsättas. Eftersom FM-utbyggnaden är i princip beslutad, kommer den i allmänhet att i tiden ligga före en televisionsutbyggnad. Om television tillkommer sedan en FM-station byggt, belastas i utredningens kalkyler televisionens investeringar med enbart marginalkostnaderna, d. v. s. i huvudsak kostnaderna för sändarutrustning, matarkablar och antenn. Om definitiva televisions- och FM-stationer byggs samtidigt, uppdelas dock kostnaderna för de fasta anläggningarna (mark, vägar, byggnader, kraftanläggning och antennmast). Har stationsplatsen tidigare haft ett FM-provisorium, belastas ej televisionen med kostnader för väg- och kraftanläggning.

Utredningen har sett som sin uppgift att lägga fram ett förslag, som ger största möjliga utbyggnad av sändarstationer till lägsta kostnader. Sociala och därmed sammanhängande synpunkter har sålunda i stort sett inte kunnat få påverka planerna.

Den naturliga metoden har då varit att med utgångspunkt från stockholmsplanen och den därmed samordnade utbyggnadsplanen för FM-rundradio välja ut ett antal televisionstationer, som uppfyller vissa fordringar på befolkningsunderlag och närhet till programförbindelser. Dessa stationer bör sedan byggas ut snabbt och till låga investeringskostnader, vilka krav ställs mot den lika viktiga önskan att ge varje station stor räckvidd för att få största möjliga licensunderlag. Investeringskostnaderna kan minskas genom att man nöjer sig med att dels installera enkla i stället för dubbla sändare, dels uppföra byggnader av provisorisk karaktär.

På grund av bl. a. rådande oklarhet om FM-nätets utbyggnad har utredningen ej ansett det vara möjligt att lägga fram säkra planer för en längre tid än fem år (budgetåren 1957/58—1961/62).

För att snabbt få upp licensinkomsterna bör man givetvis börja stationsutbyggnaden i de folkrikaste områdena. Detta har redan skett i det att televisionstationen i Stockholm är i drift; detsamma gäller Göteborg, ehuru sändaren där f. n. drives under mera provisoriska former. Därefter i tur står Malmö och Norrköping. Sedan bör nätets utbyggnad fortsättas något efter eller i takt med FM-nätets utbyggnad, varvid grupperingen av televisionstationerna i huvudsak sker omkring programförbindelsen Stockholm—Göteborg—Malmö. På detta sätt kommer under år 1959 sammanlagt 9 televisionsstationer i Syd- och Mellansverige att kunna vara i drift.

Även om ekonomiska synpunkter måste dominera vid planeringen av televisionsnätet, har utredningen ej funnit det rimligt att samtliga sändarstationer förlägges till landets södra delar ens under den första utbyggnaden. Med hänsyn till FM-planen och befolkningsunderlaget bör televisionstationer anläggas i Sundsvall och Boden, ehuru de ej kan få programförbindelser under de första åren. Det föreslås därför, att de drives såsom isolerade stationer med registrerade riksprogram och vissa lokala direktprogram.

Under femårsperiodens senare del tillkommer ytterligare minst 3 stationer, varför totalt 13 televisionsstationer skulle byggas, i vilket antal ingår en ny station i Göteborg men icke den befintliga stationen i Stockholm.

Utredningens förslag till 5-årsplan framgår av tabell 1, vari också vissa data rörande de olika stationerna redovisas.

Tabell 1. Förslag till femårsplan för utbyggnad av sändarstationer.

Sändarstation	Bildsändarens effekt ¹ kW	Tidsperiod, då stationen tidigast beräknas kunna tagas i drift	Antal in- vånare inom sändarens täcknings- område 1000-tal	Investerings- kostnad 1000-tal kr.
1. Stockholm	60	redan i drift	1 200	700
2. Göteborg, nuvarande	1,3	redan i drift	500	300
definitiv	60	första halvåret 1960	603	1 400
3. Malmö	1	» » 1958	353	385
4. Norrköping	3 (60)	» » 1958	300	350
5. Skövde	3 (60)	» » 1959	290	350
6. Nässjö	60	» » 1959	250	1 635
7. Gävle	3 (60)	» » 1959	227	450
8. Hörby	100	» » 1959	340	1 710
9. Halmstad	60	» » 1959	190	1 235
10. Hälsingborg	1	» » 1960	125	300
11. Örebro	60	» » 1961	250	1 875
12. Västerås	10	» » 1961	164	1 055
13. Sundsvall	60	» » 1962	156	830
14. Boden	60	» » 1962	124	910

¹ Effektsiffran inom parentes är den högsta tillåtna enligt stockholmsplanen.

Samtliga stationer blir provisoriska i det avseendet, att de ej får dubbla sändare.

Till utbyggnadsplanen lämnas i övrigt följande kommentarer för de särskilda stationerna.

1. *Stockholm*: Som anläggningskostnad har upptagits det belopp, som vid ingången av budgetåret 1957/58 återstår att betala på sändare, antenn, matarkablar och provutrustning. 2. *Göteborg*: Den nuvarande provisoriska stationen förses med högre antennmast. Den befintliga sändaren inköpes. År 1960 tages definitiva televisions- och FM-stationer i bruk med delade kostnader för de fasta anläggningarna. 3. *Malmö*: Stationen är avsedd att täcka endast stadsområdet. 4. *Norrköping* och 5. *Skövde*: Stationerna är helt provisoriska utom vad beträffar stationsplatsen. 6. *Nässjö*: Stationen anslutes enkelriktat till stamlinjen vid Omberg, varvid mobil radiolänkutrustning användes. 7. *Gävle*: Stationen är helt provisorisk och anknytes likaså provisoriskt till riksprogramnätet genom relämottagning. Som reserv för denna förbindelse anskaffas utrustning för återgivning av registrerade program. 8. *Hörby*: Stationen anknytes till programlinjen i Malmö genom enkelriktad radiolänklinje, utrustad med mobil radioapparat. 9. *Halmstad*: Stationen får samma utförande som Nässjö men färdigställs något senare. 10. *Hälsingborg*: En stor del av bebyggelsen är ogynnsamt belägen för mottagning av sändningarna från Hörby. Stationen blir billig i anläggning på grund av att den 1960 frigjorda, provisoriska sändaren i Göteborg kan flyttas till Hälsingborg.

singborg. Program erhålles genom relämottagning från Hörby. 11. Örebro: Stationen anknöytes till Västerås via en enkelriktad radiolänklinje uppbyggd av mobil radioapparat. 12. Västerås: Riksprogrammet erhålles från Stockholm via en koaxialkabel. För denna kabel har ej beräknats någon anläggningskostnad utan endast en årshyra på 50 000 kr. 13. Sundsvall och 14. Boden: En liten programavdelning, utrustad med programåtergivningsapparat och enkel studiokamera, upprättas på vardera platsen.

Antalet invånare inom dessa 14 stationers täckningsområde beräknas till 4,6 milj. eller 63 % av landets befolkning.

Utredningen framhåller, att första delen av utredningens plan, som i sin helhet gjorts upp efter underhandsdiskussioner med representanter för telestyrelsens radiobyrå, innebär ett fullt utnyttjande av styrelsens resurser ifråga om teknisk arbetskraft. För närvarande synes det alltså orealistiskt att räkna med en högre utbyggnadstakt före 1959/60 än den planerade. Vad angår femårsplanens senare del är planen däremot att anse som ett minimialternativ. Likaså får ett par av stationerna främst betraktas som exempel på lämpliga objekt. Från år 1960 bör tekniska möjligheter finnas att öka utbyggnadstakten, men flera andra omständigheter av betydelse kan ej f. n. överblickas. Utredningen rekommenderar därför en årlig översyn av utbyggnadsplanen och inskränker sig till att ange ytterligare några stationer, som synes vara lämpliga och angelägna att sätta i drift under 1960-talets början, nämligen Emmaboda, Bäckefors, Borlänge, Västervik och Östersund. De skulle förses med program huvudsakligen genom relämottagning.

Av fig. 1 framgår samtliga nämnda stationers placering och beräknade täckningsområden.

Investeringskostnaderna för sändarstationerna beräknas till inalles 13 485 000 kr., inklusive kostnaderna för grenlinjer från stamlinjen eller apparatur för relämottagning.

Årskostnaderna beräknas vid full utbyggnad enligt 5-årsplanen till 3 405 000 kr., varav 1 565 000 kr. är kapitalkostnader och 1 840 000 kr. driftkostnader. Kapitalkostnaderna baseras på en avskrivningstid av 30 år för mark, vägar och byggnader, 20 år för master och kraftanläggningar samt 10 år för radioutrustning, antenner och matarkablar.

Utredningen framhåller, att vid femårsperiodens slut endast ca 1/3 av stockholmsplanens 50 televisionstationer har tagits i drift. Det synes därför angelägnare att utbyggnaden fortsättes i oförminskad takt beträffande både sändare och programförbindelser, än att provisorier avvecklas. För Nordsveriges del är en programlinje av primär betydelse. Under 1960-talet kommer säkert flera möjligheter till lösning att erbjudas. Vid sidan av televerkets koaxialkabel och radiolänklinjer skall också statens vattenfallsverk få en radiolänklinje till mellersta Norrland.

Om planerna på skandinaviskt programutbyte så småningom tager fastare form, blir en programlinje mot Norge aktuell. Preliminära diskussioner i denna fråga har ägt rum mellan svenska och norska telestyrelserna. Tänkbara sträckningar går via Örebro—Karlstad eller Göteborg—Bäckefors.

Eftersom utredningen sökt göra det första utbyggnadsskedet så ekonomiskt som möjligt, återstår för den följande utbyggnaden en stor mängd stationer med litet befolkningsunderlag och långa programlinjer. Det svenska televisionsnätets fullständiga utbyggnad kräver alltså omfattande investeringar, som förmodligen kan realiseras endast vid en gynnsam licensutveckling för de stationer, som utbygges under begynnelseskedet.

Televisionsrörelsens ekonomi

Utredningen redovisar ekonomiska kalkyler för en verksamhet av varierande omfattning. För programproduktionens del har sålunda kalkyler utarbetats för såväl sändningsplan C som sändningsplan D. Kostnaderna för programdistributionen har beräknats enligt tre olika utbyggnadsalternativ. Den 5-årsplan, för vilken redogörelse lämnats i det föregående betecknas därvid som utbyggnadsalternativ III. Ytterligare två alternativ har behandlats, nämligen utbyggnadsalternativen I och II. Alternativ I omfattar endast sändarstationen i Stockholm och har tagits med för att det klart skall kunna påvisas, hur orimligt det ur ekonomisk synpunkt är att avstå från de licensinkomster, som kan påräknas, om distributionsnätet utbygges. Alternativ II slutligen omfattar förutom programförbindelsen Stockholm—Malmö till denna anslutna sändarstationer i Stockholm, Norrköping, Göteborg och Malmö. Detta alternativ har tagits med för att visa den ekonomiska konsekvensen av en begränsning av distributionsnätets utbyggnad till dessa fyra stationer.

För att de ekonomiska konsekvenserna skall bli bättre belysta har kalkylerna förts fram t. o. m. år 1963/64, d. v. s. två år utöver 5-årsplanen.

Beräkningen av *inkomsterna* har grundats enbart på licensavgift för televisionsmottagare. Avgiften har antagits vara 100 kr. per år.

Utredningen diskuterar huruvida den av 1951 års televisionsutredning begagnade prognosen för televisionsutvecklingen alltjämt kan användas eller om den bör korrigeras och i så fall hur. Det gäller sålunda att undersöka i vad mån de efterfrågebestämmande faktorerna samt andra omständigheter av betydelse har förändrats så, att det kan påverka prognosen i negativ eller positiv riktning. Härutinnan anför 1956 års televisionsutredning i huvudsak följande.

På den negativa sidan är först att märka att licensavgiften numera satts till 100 kr., medan den enligt förutsättningarna för prognosen skulle vara 75 kr. Andra frågor av ekonomisk art, vilkas inverkan är svårbedömbär, är exempelvis i vad mån motorismens ökade krav på konsumenternas köpkraft kommer att hämma televisionsutvecklingen samt om denna kommer att påverkas i väsentlig grad av åtstramningen på kreditmarknaden. Utredningens synpunkter på den faktor, som stått i förgrunden för diskussionen — sändningstidens längd — har tidigare redovisats.

På den positiva sidan kan noteras, att priset på en televisionsmottagare numera i genomsnitt torde ligga ca 10 % lägre än vad som förutsattes för prognosen. Av betydelse är vidare de ökade realinkomster, som kommit många potentiella televisionsköpare till del de senaste åren.

Utredningen erinrar om att såväl Industriens utredningsinstitut som 1951 års televisionsutredning understrukt att en prognos som den föreliggande måste betraktas såsom mycket osäker. Ytterligare osäkerhetsmoment har sedermera tillkommit i och med att vissa förutsättningar ändrats i negativ eller positiv riktning. Utredningen har emellertid avstått ifrån att försöka siffermässigt uttrycka dessa förändringars inverkan och stannat för att använda den tidigare prognosen.

Utredningen har begagnat de siffror för antalet invånare inom sändarstationernas täckningsområden, som framräknats på grundval av befolknings-situationen vid årsskiftet 1950/51. Detta innebär en viss säkerhetsmarginal, ty dels har Sveriges folkmängd ökat med 3,4 % fram till årsskiftet 1955/56, dels vågar man — speciellt i inledningsskedet — räkna med större verkliga försörjningsområden för stationerna än vad man ansåg sig böra göra, när täckningssiffrorna beräknades.

Vid en utbyggnad enligt 5-årsplanen (alt. III) skulle antalet licenser under budgetåren 1957/58—1963/64 utvecklas på följande sätt: 37 200—71 600—118 300—179 100—245 100—321 400—393 000. Siffrorna avser licensantalet vid slutet av resp. budgetår.

På grundval av det beräknade licensantalet har därpå licensinkomsterna uträknats. Licensavgiften har förutsatts erlagd med en fjärdedel av årsbeloppet per kalenderkvartal, vilket gör att inkomsttillskottet från nya licenser reduceras under »inträdesåret».

Utredningen anser att den nuvarande differentieringen av avgiften för innehav av televisionsmottagare i olika delar av riket, som redan nu måste anses medföra icke önskvärda ojämnheter i avgiftsbeläggningen, bör slopas och en enhetlig avgift om 25 kr. per kvartal införas, att gälla inom hela riket. Tidpunkten härför föreslås till den 1 juli 1958, då stationer i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping är i verksamhet, om utredningens utbyggnadsplan realiserar. Den nuvarande registreringsavgiften skulle sålunda få förlängd giltighet endast t. o. m. budgetåret 1957/58. Inkomsterna av registreringsbevis under sistnämnda år har i kalkylerna upptagits till 100 000 kr.

Genom att sammanställa utgifterna för programproduktionen och distributionen — televerkets kostnader för licensuppbörden har antagits vara 2 kr. per licens och år — med de beräknade inkomsterna erhåller man driftresultatet för televisionsverksamheten. Resultatet av denna *driftkalkyl* återges i tabell 2.

Dessa resultat tolkar utredningen på följande sätt.

Vare sig man jämför verksamhetsalternativ I C med I D, II C med II D eller III C med III D, finner man, i hur avgörande grad kostnaderna för programproduktionen påverkar det ekonomiska resultatet. I alternativen med den större programproduktionen, sändningsplan C, blir de ackumulerade underskotten högst betydande vid sjuårsperiodens slut. De är alla tre ekonomiskt mera ogynnsamma än det sämsta av verksamhetsalternativen med den mindre programproduktionen, alternativ I D, som dock vid sjuårsperiodens slut ger ett så stort underskott som ca 40 milj. kr.

Tabell 2. Driftresultat av televisionsverksamheten i milj. kr.

Verksamh.-alt.		Budgetår						
		57/58	58/59	59/60	60/61	61/62	62/63	63/64
I C	Underskott	8,53	9,73	11,75	13,79	15,90	21,91	20,03
	Ackumulerat resultat	— 8,53	— 18,26	— 30,01	— 43,80	— 59,70	— 81,61	— 101,64
I D	Underskott	6,95	7,17	7,16	6,87	6,33	4,06	2,18
	Ackumulerat resultat	— 6,95	— 14,12	— 21,28	— 28,15	— 34,48	— 38,54	— 40,72
II C	Underskott	8,87	8,59	9,34	9,40	9,49	13,27	9,05
	Ackumulerat resultat	— 8,87	— 17,46	— 26,80	— 36,20	— 45,69	— 58,96	— 68,01
II D	Underskott	7,29	6,03	4,75	2,48			
	Överskott					0,08	4,58	8,80
	Ackumulerat resultat	— 7,29	— 13,32	— 18,07	— 20,55	— 20,47	— 15,89	— 7,09
III C	Underskott	8,87	8,73	9,34	8,59	7,20	8,97	1,76
	Ackumulerat resultat	— 8,87	— 17,60	— 26,94	— 35,53	— 42,73	— 51,70	— 53,46
III D	Underskott	7,29	6,17	4,75	1,68			
	Överskott					2,38	8,88	16,09
	Ackumulerat resultat	— 7,29	— 13,46	— 18,21	— 19,89	— 17,51	— 8,63	+ 7,46

Beaktas dessa beräkningsresultat, vilka knappast i någon avgörande grad kan påverkas av det osäkerhetsmoment, som ligger i den bristande kunskapen om licensutvecklingens beroende av sändningstidens längd, synes det icke vara möjligt att rekommendera det större alternativet för programproduktionen. Utredningen framhåller tvärtom, att man i ett läge med begränsade ekonomiska resurser måste finna det långt riktigare att i stället för en stor programproduktion, av vilken endast en relativt begränsad del av landets invånare kan få nytta och glädje, nöja sig med en måttlig programproduktion, som å andra sidan en förhållandevis stor del av landets invånare kan bli delaktig av. Vinner denna uppfattning anklag, måste verksamhetsalternativen I C, II C och III C anses eliminerade.

Detsamma gäller alternativ I D, som ger stort underskott på rörelsen och som försörjer en liten del av befolkningen med ett program av måttlig omfattning.

För de båda sålunda kvarstående alternativen, II D och III D, gäller vid sjuårsperiodens slut, att II D kan beräknas ge ett underskott på drygt 7 milj. kr. medan III D ger ett ungefär lika stort överskott. Det faller sig härav naturligt att för de närmaste årens televisionsverksamhet på såväl distributions- som produktionsidan välja alternativ III D.

Det är alternativ III D, som snabbast bringar jämvikt mellan televisionsrörelsens utgifter och inkomster. Vill man nå detta mål utan tidsspillan, gäller det också att så snabbt som möjligt bygga ut de till detta alternativ hörande distributionsanläggningarna.

Med hänsyn till den svenska radioindustriens berättigade önskemål, att den skall få möjligheter att planera sin genom televisionens införande påräkneliga tillverkning av televisionsmateriel, måste det anses rimligt, att statsmakterna beslutar sig för ett någorlunda långsiktigt och i allt väsentligt definierat utbyggnadsprogram för distributionsanläggningarna.

Anslagskalkyler, syftande till att klarlägga i vad mån statsverket ekonomiskt engageras i televisionsrörelsen via statsbudgeten, har uppgjorts för de olika verksamhetsalternativen. Av dessa återgives här i tabell 3 endast kalkylerna för alternativet III D i sammandrag.

Tabell 3. Televisionsverksamhetens anspråk på statsbudgeten i milj. kr.

	Verksamhetsalternativ III D						
	Budgetår						
	57/58	58/59	59/60	60/61	61/62	62/63	63/64
<i>Kapitalbudgeten</i>							
Lån till radiotjänst	2,40	0,80	— 0,60	— 0,80	2,70	0,66	— 0,34
Investeringsbemyndigande i televerkets fond	3,88	4,49	4,84	2,33	— 0,35	— 1,84	— 1,84
Summa (1)	6,28	5,29	4,24	1,53	2,35	— 1,18	— 2,18
<i>Driftbudgeten (6:e huvudtiteln)</i>							
Radiotjänst							
Kapitalkostnader	0,65	1,25	1,65	1,85	2,05	2,39	2,39
Driftkostnader	7,80	9,10	10,40	11,80	13,10	13,10	13,10
Televerket							
Avsättn. t. värdeminskningskonto	0,03	0,41	0,87	1,38	1,71	1,84	1,84
Driftkostnader	0,30	0,76	1,29	1,53	1,89	2,13	2,13
Licensuppbörd	0,04	0,12	0,21	0,32	0,45	0,59	0,75
Summa (2)	8,82	11,64	14,42	16,88	19,20	20,05	20,21
Anslagsbehov, brutto (1) + (2) = (3)	15,10	16,93	18,66	18,41	21,55	18,87	18,03
Licensinkomster							
Summa (4)	2,26	6,22	10,67	15,98	22,43	29,68	37,05
Medelanspråk, netto (3) — (4) = (5)	12,84	10,71	7,99	2,43	— 0,88	— 10,81	— 19,02

För radiotjänsts vidkommande förutsättes, att såväl på kapitalbudgeten upptagna lånemedel som på driftbudgeten under rubriken kapitalkostnader upptagna belopp tages i anspråk för materielanskaffning. Såsom framgår av tabellen kommer under vissa år avskrivningsmedlen att överstiga investeringsbehovet, vilket kommer till synes genom att kolumnen för lån till radiotjänst visar negativt värde. Innebörden härav är att det överskjutande beloppet av avskrivningsmedlen förutsatts använt till amortering på bolagets lån hos staten. Någon ränta på de av staten tillhandahållna lånemedlen har icke beräknats, då beloppet i statsbokföringen skulle komma upp på såväl inkomst- som utgiftssidan. Däremot har för radiotjänsts del medtagits kostnaderna för utdelning till aktieägarna med 4 % på i televisionsutrustning investerad del av bolagets aktiekapital.

Vad televerket angår visas i tabellen bl. a. investeringsbemyndigandena. Motsvarande investeringsanslag erhålles, om till bemyndigandena adderas de belopp, som upptagits på driftbudgeten under rubrikerna avsättningar till värdeminskningskontot.

Licensinkomsterna förutsättes inlevererade till statsverket för att avräknas mot televisionens kostnader. Detta förfarande anser utredningen vara att föredraga framför att t. ex. låta radiotjänsts driftbudget och därmed programproduktionen influeras av den osäkerhet, som måste uppstå, om nämnda budget helt eller delvis göres beroende av inkomstutvecklingen.

Det synes lämpligt, att inkomsterna användes för täckning av driftutgifterna, så länge den samlade televisionsrörelsens ackumulerade underskott icke täckts av senare överskott. När en utjämning skett, bör det övervägas, om icke då uppstående överskott lämpligen skall användas för fortsatt utbyggnad av distributionsnät och programverksamhet. Accepterar man denna tanke, synes det önskvärt, att man för den samlade televisionsrörelsen upplägger särskilda räkenskaper, så att det blir möjligt för såväl allmänheten som berörda myndigheter att utan svårighet få klarlagt, hur verksamheten ekonomiskt utfaller.

För budgetåret 1957/58 föreslår utredningen investeringsanslag till lån till radiotjänst för inköp av televisionsutrustning om 2 400 000 kr. och under televerkets fond till televisionsanläggningar om 3 910 000 kr. samt ett anslag under driftbudgetens sjätte huvudtitel om 8 823 000 kr. till televisionsverksamhetens driftkostnader.

Det förutsätts att investeringsanslag till televisionsanläggningar beviljas utanför televerkets investeringsram.

Remissyttrandena

Över 1956 års televisionsutrednings betänkande har, efter remiss, utlåtanden avgivits av telestyrelsen, aktiebolaget radiotjänsts styrelse, näringslivets televisionskommitté och svenska radioindustriföreningen. Därjämte har riksräkenskapsverket yttrat sig i vad avser frågor av anslags- och bokföringsteknisk natur.

Utredningens förslag till utbyggnadsplaner biträdades i allt väsentligt av remissinstanserna.

Sälunda finner sig *telestyrelsen* i stort sett ej ha något att erinra mot utredningens synpunkter på och förslag till en 5-årsplan. Enligt *radiotjänst* synes utbyggnadsplanen kunna väl fylla det primära kravet på att så snabbt som möjligt göra televisionen ekonomiskt självbärande. *Näringslivets televisionskommitté* anser, att utredningen stannat vid en lämplig avvägning mellan anspråken på en snabb utbyggnad av distributionsnätet och anspråken på en utökning av programtiden. Hur önskvärt det än i och för sig är med en ytterligare utökning av programmen vore det icke välbetänkt att tillgodose detta önskemål på bekostnad av en långsammare utbyggnad av distributionsnätet. Även om utredningens förslag i dagens läge kan anses motsvara våra resurser, är det likväl synnerligen angeläget att distributionsnätet så snart ske kan utsträckes till andra relativt folkrika delar av landet. Televisionskommittén understryker därjämte, att ett allvarligt bakslag i allmänhetens f. n. starka televisionsintresse lätt kan

inträffa, om den påbörjade utvecklingen på program- och distributions- sidan ej skulle fortsätta redan nästa år och fullföljas i någorlunda rimlig takt. *Radioindustrieföreningen* konstaterar med tillfredsställelse, att utredningen ingående och med tyngdpunkt på de praktiska aspekterna behandlat alla aktuella frågor i samband med distributionen av televisionsprogram. Man har begränsat investerings- och driftkostnader så långt som över huvud taget är möjligt utan att riskera den tekniska kvaliteten. De valda lösningarna torde medföra att nätet driftsäkerhet ej blir den högsta tänkbara, varjämte vissa sändarstationer ej får maximal räckvidd. I nuvarande läge överväger dock förslaget ekonomiska fördelar. Genom att sändarnätet och programlinjerna ges provisorisk form, kan de också byggas ut snabbt.

I fråga om programproduktionen har utredningens förslag att utvecklingen skall baseras på sändningsplan D icke mött några erinringar i remissvaren. *Telestyrelsen* tror visserligen, att en mera omfattande programverksamhet skulle ge en gynnsammare inkomstutveckling, varigenom man säkrare skulle uppnå åsyftad balans mellan inkomster och utgifter. I betraktande av det ansträngda ekonomiska läget och den icke obetydliga belastning på statsbudgeten, som televisionsverksamheten under de första åren kommer att medföra, tillstyrker styrelsen dock utredningens förslag att sändningsplan D tillämpas. *Radiotjänst* understryker att sändningsplan D är ett minimalalternativ. En kortare sändningstid än den som här anges kan komma att verka hämmande på televisionsintresset och därigenom visa sig vara ett oekonomiskt alternativ. Likaså kan en oförändrad sändningstid av nuvarande omfattning få allvarliga konsekvenser för televisionens ekonomi. Å andra sidan är det utan tvivel av lika stor vikt för televisionens utveckling att kvalitetskravet upprätthålles. Det är sålunda enligt radiotjänsts mening av vital betydelse för allmänhetens televisionsintresse och därmed för televisionens utveckling, att sändningstiden i rimlig omfattning ökar varje år under begynnelseskedet och att sådana resurser ställs till förfogande, att kraven på god programkvalitet kan mötas.

Enligt *näringslivets televisionskommitté* förefaller utredningens beräkningar rörande produktionskostnaderna väl optimistiska, om programstandarden skall fylla någorlunda högt ställda anspråk. Kommittén understryker, att kvalitetskravet får desto större betydelse som man enligt utredningens förslag endast har att räkna med en relativt måttlig utökning av den nuvarande programtiden. Ännu vid femårsperiodens slut skulle denna tid väsentligt underskrida vad man redan nu uppnått i flertalet andra europeiska länder, där television införts. Ehuru en ökning av anslaget till programproduktionen både ur allmänna synpunkter och med hänsyn till televisionsverksamhetens ekonomi sålunda måste anses i hög grad motiverad anser sig televisionskommittén icke i nuvarande statsfinansiella läge böra påyrka en sådan anslagshöjning. Däremot varnar kommittén bestämt för att det av utredningen förordade anslaget för ändamålet i någon mån beskäres. *Radioindustrieföreningen* framför liknande synpunkter.

Vad gäller distributionsnätet framhåller *näringslivets televisionskommitté*, att utredningens plan sträcker sig betydligt längre än det förslag, som vissa av näringslivets organisationer framlade i januari 1956. Utredningen har också kommit till något högre investerings- och driftkostnader än näringslivet. Detta beror på att utredningen räknat med vissa sändarstationer med större effekt och masthöjd samt med en stamlinje med något högre driftsäkerhet och överföringskvalitet än den av näringslivet föreslagna. Å andra sidan anser utredningen i motsats till näringslivet, att provisoriska delar av distributionsnätet bör bibehållas under en längre tid och utbyggnaden fortsättas kontinuerligt, sedan televisionsverksamheten blivit självbärande. — Näringslivets televisionskommitté framhåller vidare, att någon reduktion av de föreslagna anslagen till distributionsnätet icke synes kunna ifrågakomma.

Beträffande programförbindelsernas utbyggnad tillstyrker *telestyrelsen* utredningens förslag för sträckan Norrköping—Göteborg—Malmö. I fråga om delsträckan Stockholm—Norrköping synes televerkets planerade permanenta radiolänklinje för telefon, telegraf, television m. m. på grund av knappheten på investeringsmedel icke kunna bli färdig förrän tidigast i mitten av år 1961. En provisorisk radiolänklinje för enbart television skulle på denna sträcka således komma att vara i drift minst tre år. Utredningen har angivit möjligheten att förse denna delsträcka med relativt prisbilliga radioutrustningar, sådana som normalt användes för mobilt bruk. Styrelsen tillstyrker en temporär lösning men anser dock att — på grund av den långa användningstiden för ifrågavarande provisorium — utrustningar av mera driftsäker karaktär bör komma till användning på denna delsträcka. Mot utredningens förslag till utbyggnad av övriga förbindelser för överföring av televisionsprogram har *telestyrelsen* i princip intet att erinra.

På grund av den knappa tiden har styrelsen icke kunnat skaffa underlag för en närmare granskning av utredningens beräkningar av kostnader och utbyggnadstid. Styrelsen anser det dock möjligt att inom de av utredningen angivna tids- och kostnadsramarna få till stånd provisoriska anläggningar, som fyller de av utredningen angivna begränsade uppgifterna. En förutsättning för ett genomförande av utredningens planer beträffande förbindelser och sändare är dock, att televerket kan disponera erforderlig personal av olika kategorier, att tillräckligt korta leveranstider för materielen kan erhållas samt att materielbeställningar snarast kan läggas ut.

Vad utredningen anfört rörande distribution av registrerade televisionsprogram och filmer till lokala sändare utan programförbindelser anser *telestyrelsen* böra tagas under övervägande. Med hänsyn till bl. a. önskvärdheten att snabbt kunna bygga ut sändarnätet till så stor del av befolkningen som möjligt för att därigenom skapa underlag för en snabb ökning av licensinkomsterna föreslår styrelsen, att tidpunkten för sändarstationernas utbyggnad icke göres avhängig av motsvarande utbyggnad av programledningsnätet. I så stor utsträckning som är praktiskt lämpligt bör utbyggnaden av televisionsstationerna däremot samordnas med utbyggnaden av mot-

svarande FM-stationer. En sådan samordning skulle t. ex. medföra, att stationer i Boden, Sundsvall och Östersund skulle kunna tagas i bruk på ett relativt tidigt stadium. Detta kan innebära vissa avvikelser från 5-årsplanen. Inom den angivna kostnads- och tidsramen skulle utbyggnaden emellertid bedrivas så, att så många invånare som möjligt bereddes tillgång till televisionen. Styrelsen betonar, att en temporär användning av registrerade program givetvis ej bör få försena anläggandet av de av utredningen föreslagna programförbindelserna.

Telestyrelsen framhåller vikten av att en utbyggnadsplan för televisionsnätet i princip fastställs. Detta är nödvändigt om styrelsen skall kunna på ett rationellt sätt planlägga och genomföra arbetena på televisionsnätet. Det måste därjämte, såsom utredningen påpekat, med hänsyn till den svenska radioindustriens berättigade önskemål att få möjlighet att planera tillverkningen av televisionsmateriel anses rimligt, att statsmakterna beslutar sig för ett någorlunda långsiktigt och i allt väsentligt definierat utbyggnadsprogram för distributionsanläggningarna. — Även *radioindustriföreningen* understryker behovet av en plan.

Beträffande de föreslagna lokala stationerna, som till en början icke skulle anslutas till programförbindelsenätet, uttalar *radiotjänst*, att företagets principiella inställning baserad på egna erfarenheter och på erfarenheter från utlandet är den, att ett sådant provisorium icke bör förlängas mer än vad som är oundgängligt av tekniska och finansiella skäl. Dessa sändare bör därför snarast anslutas till rikstelevisionen.

Vad slutligen angår televisionsrörelsens ekonomi anser *telestyrelsen* den av utredningen förutsatta licensutvecklingen böra kunna läggas till grund för inkomstberäkningen. Dock synes ett snart utnyttjande av metoden att sända registrerade program kunna inverka gynnsamt på licensökningen och därmed på inkomstutvecklingen. I likhet med utredningen förordar styrelsen, att en enhetlig licensavgift snarast införes i hela landet. Detta skulle, utöver inkomstökningen, medföra vissa administrativa fördelar, bl. a. med hänsyn till att det är praktiskt taget omöjligt att i förväg fastställa det område omkring en sändarstation, inom vilket godtagbar mottagning kan garanteras. Det torde möta mindre opposition att göra en sådan omläggning, innan mottagarbeståndet inom dåligt försörjda områden har blivit alltför stort. De av utredningen angivna kostnaderna, såväl vad beträffar investering som drift, synes enligt *telestyrelsen* vara av rätt storleksordning.

Radiotjänst påpekar, att något beslut om ökning av bolagets aktiekapital ännu ej träffats. Om nytt aktiekapital ej ställes till förfogande i den utsträckning och inom den tid som utredningen förutsatt, kan radiotjänsts behov av lånemedel för inköp av televisionsutrustning komma att öka i motsvarande grad. *Radiotjänst* påpekar vidare, att utredningen icke synes ha tagit med driftkostnader för programverksamheten vid stationerna i Gävle, Sundsvall och Luleå. I den mån en programverksamhet kommer i gång

vid dessa stationer, kommer sålunda driftkostnaderna att öka. Vidare framhålls, att utredningen icke beräknat någon ränta på de av staten tillhandahållna lånemedlen för produktionsutrustning. Skulle emellertid ränta påföras i enlighet med vad som angivits i proposition 90/1956 måste en motsvarande höjning av anslaget under sjätte huvudtiteln göras. Radiotjänst understryker vikten av att möjligheter skapas för en fondering av televisionsintäkterna vid den tidpunkt dessa börjar överstiga driftkostnader och låneamorteringar.

Riksräkenskapsverket erinrar om, att ämbetsverket i sitt remissyttrande över 1951 års televisionsutrednings betänkande förordade, att rörelsens inkomster och utgifter skulle särredovisas på televerkets fond. Med hänsyn till att 1956 års televisionsutredning föreslår en utbyggnad, som är betydligt mindre omfattande och leder till bättre ekonomiskt resultat än enligt den förstnämnda utredningens förslag, måste de skäl, som vid behandlingen under 1956 års riksdag av frågan om regleringen av utgifterna för televisionsverksamheten kan ha befunnits tala mot den av riksräkenskapsverket föreslagna ordningen, anses ha förlorat avsevärt i betydelse. Riksräkenskapsverket finner sig böra vidhålla sitt tidigare förslag i ämnet.

Riksräkenskapsverket anser liksom utredningen att licensinkomsterna bör inlevereras till statsverket för att avräknas mot televisionsverksamhetens kostnader. Därest dessa kostnader emellertid anses böra bestridas från anslag å driftbudgeten, bör samtliga till televisionsverksamheten hörande inkomster tillgodoföras anslaget såsom särskilda uppbördsmedel. En dylik redovisning är dock möjlig endast så länge inkomsterna understiger utgifterna. Så snart inkomsterna för ett år överstiger samma års utgifter, vilket enligt utredningen skulle inträffa under det femte året, torde en övergång till det av riksräkenskapsverket föreslagna redovisningssättet aktualiseras. Även på grund härav torde det med hänsyn till önskvärdheten av en konsekvent och överskådlig redovisning vara lämpligt, att denna redan från början utformas i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag.

I motsats till utredningen anser riksräkenskapsverket, att radiotjänst skall erlägga ränta för de lånemedel, som statsverket tillhandahåller för anskaffning av televisionsutrustning, vilket även förutsatts i propositionen 1956: 90. Räntan kommer liksom utgifterna för avskrivning av programproduktions utrustning att ingå i de bolagets kostnader för televisionsverksamhet, för vilkas täckande medel skall anvisas. Med den utformning den till bolaget lämnade krediten erhållit bör de medel, som frigöres genom avskrivning, kunna av bolaget användas för reinvestering i den mån amortering av lånet icke påfordras.

Riksräkenskapsverket ifrågasätter slutligen, om någon utdelning å aktierna i bolaget skall beräknas, så länge televisionens inkomster understiger dess utgifter.

Departementschefen

1951 års televisionsutredning, vars förslag låg till grund för fjolårets proposition i televisionsfrågan, lade i sitt betänkande fram beräkningar för utbyggnad av ett rikstelevisionsnät. Investeringskostnaderna för ett distributionsnät, som skulle omfatta bl. a. 50 sändarstationer och ge drygt 90 % av landets innevånare möjligheter till televisionsmottagning, beräknades till storleken 160 milj. kr. Vid full utbyggnad uppskattades i propositionen — efter vissa justeringar av utredningens siffror — de årliga driftkostnaderna vid en programproduktion av 25 timmar per vecka till bortåt 50 milj. kr. Enligt kalkylerna skulle rörelsen gå med underskott under de första 8—10 åren, och åtskilligt längre tid skulle förflyta innan de ackumulerade underskotten skulle ha täckts.

Den av 1951 års utredning beräknade totala anläggningskostnaden torde fortfarande kunna användas som ett mått på de investeringar, som fordras för ett fullt utbyggt rikstelevisionsnät. Frågeställningen för den nya utredningen — 1956 års televisionsutredning — har gällt, hur man i begynnelse-skedet genom provisoriska anordningar skall kunna ernå en snabb utbyggnad till låga anläggnings- och årskostnader. Avsikten har varit att härigenom redan på ett tidigt stadium få televisionsrörelsen att bära sig ekonomiskt och sålunda åstadkomma goda förutsättningar för en fortsatt utbyggnad av rikstelevisionen i landet.

Det av 1956 års utredning nu framlagda förslaget innebär, att en stamförbindelse för överföring av televisionsprogram under nästa budgetår skall byggas ut från Stockholm via Göteborg till Malmö samt att under en femårsperiod, utöver den nu befintliga stockholmssändaren, inalles 13 nya sändare skall uppföras. Vid sitt urval av sändarstationer har utredningen strävat efter att välja sådana platser, där sändarnas täckningsområden omfattar mera tätbefolkade trakter av landet. Härigenom nås det dubbla syftet att ge en stor del av landets befolkning möjligheter till televisionsmottagning och att därigenom lägga en god grundval för televisionsrörelsens ekonomi. Vid en utbyggnad enligt förslaget skulle sålunda sändarnas täckningsområden komma att omfatta ej mindre än 4,6 miljoner invånare, motsvarande inemot två tredjedelar av det svenska folket. För att hålla årskostnaderna nere har utredningen ansett sig böra räkna med en mindre omfattande programproduktion än den tidigare utredningen. Sålunda förordas en successiv ökning av programproduktionen, så att den under det femte året uppgår till 18 timmar per vecka. Rörelsens ekonomiska resultat skulle då bli sådant, att — vid en årlig licensavgift av 100 kr. — inkomsterna skulle överstiga utgifterna fr. o. m. budgetåret 1961/62 och att två år senare de ackumulerade underskotten från verksamhetens begynnelseår skulle ha blivit täckta. För att belysa de ekonomiska konsekvenserna av en långsamare utbyggnad har utredningen gjort upp kalkyler rörande två mer begränsade utbyggnadsalternativ, det ena omfattande endast Stockholm och det

andra därutöver Norrköping, Göteborg och Malmö. Dessa alternativ uppvisar klart sämre driftresultat.

Investeringskostnaderna för förbindelsenät och sändarstationer har utredningen beräknat till ca 19,6 milj. kr. Som jämförelse kan nämnas, att motsvarande kostnader enligt 1951 års utrednings beräkningar skulle vid en utbyggnad av ungefär samma omfattning uppgå till storleken 50 milj. kr. De väsentligt lägre kostnader, som nu räknats fram, sammanhänger med ett utnyttjande av provisorier och av olika möjligheter till samordning med andra närbesläktade utbyggnadsprojekt. Även själva koncentrationen till mera tätbefolkade områden har medverkat till de lägre investeringsutgifterna, eftersom byggnadskostnaderna genomsnittligt blir mindre i sådana områden än i glesbebyggda trakter. — Förutom för distributionsnätet erfordras investeringar för anskaffning av utrustning för programproduktionen; härför har under femårsperioden ett medelsbehov av 8,7 milj. kr. beräknats.

Erfarenheterna under den korta tid, som televisionsverksamheten bedrivits i någon nämnvärd omfattning här i landet, synes tyda på att det finns ett icke obetydligt intresse för television bland allmänheten. Utvecklingen av mottagarbeståndet har överträffat förväntningarna. Sedan den 1 oktober 1956, då licensbestämmelserna trädde i kraft, har inom det område, som fastställts såsom stockholmssändarens täckningsområde, i runt tal 14 500 licenser lösts. Dessutom har i landet i övrigt drygt 6 000 registreringsbevis tecknats. Antalet apparatinnehavare skulle alltså i dag, i den mån dessa siffror kan anses representativa, uppgå till inemot 21 000. Det sålunda dokumenterade intresset från publikens sida är i och för sig ett motiv för en snar spridning av verksamheten ute i landet. Härtill kommer, att en fortsatt verksamhet med det relativt begränsade publikunderlag, som den nuvarande sändaren ger, måste med hänsyn till de stora programproduktionskostnaderna erfordra betydande årliga medelstillskott från det allmänna under en lång följd av år. Även företagsekonomiska skäl talar sålunda starkt för en snabb utbyggnad.

I och med de planer och kalkyler, som 1956 års televisionsutredning lagt fram, har utbyggnadsfrågan kommit i ett gynnsammare läge än vad fallet var vid televisionsfrågans behandling för ett år sedan. Investeringsutgifterna i begynnelseskedet har bragts ned till en nivå, som förefaller acceptabel, och kostnadstäckning synes inom en relativt kort tid kunna uppnås och därmed goda förutsättningar för en fortsatt utbyggnad.

Mot bakgrunden av vad jag sålunda anfört vill jag förorda, att beslut nu fattas om en första utbyggnad av rikstelevisionsnätet. För att en ändamålsenlig teknisk och ekonomisk planering av verksamheten skall kunna ske, är det av vikt, att en någorlunda långsiktig plan för utbyggnaden kan följas. Den av utredningen föreslagna femårsplanen anser jag i likhet med remissinstanserna vara väl ägnad att i princip läggas till grund för utbyggnaden. Beträffande programproduktionen föreslår jag dock, såsom jag strax återkommer till, en viss avvikelse från planen under nästa budgetår. Självfal-

let bör planen överses från tid till annan och de modifikationer göras, som betingas av utvecklingen i olika avseenden.

Under innevarande budgetår omfattar radiotjänsts egen programproduktion i Stockholm i genomsnitt ca 7 timmar per vecka under tre kvartal. Därutöver sändes några timmar i veckan vissa utfyllnadsprogram, bestående av förhyrd eller inköpt film. Enligt utredningens plan skulle programtiden — bortsett från utfyllnadsprogrammen — under nästa budgetår utökas till ca 10 timmar i veckan. Under ettvarrt av de därpå följande fyra budgetåren skulle ytterligare 2 timmar program per vecka komma till, så att programtiden fr. o. m. budgetåret 1961/62 skulle utgöra 18 timmar i veckan.

Jag delar utredningens uppfattning att programtiden under femårsperioden successivt bör ökas till sistnämnda omfattning. När det gäller verksamheten under nästa budgetår, då utbredningsområdet för programmen under större delen av året alltså kommer att vara förhållandevis begränsat, anser jag att en något kortare sändningstid än den av utredningen föreslagna bör kunna accepteras, för att kostnaderna för verksamheten skall kunna ytterligare nedbringas. Ansträngningarna bör i huvudsak inriktas — förutom på en utökning av programtiden från tre till fyra kvartal — på en konsolidering av verksamheten och en kvalitetsmässig höjning av programmen, så att en god grundval kan läggas för den fortsatta utökningen av programtiden. Att även en programproduktion av den omfattning, som den nuvarande har, kan i ett inledningsskede stimulera till apparatanskaffning, ger enligt min mening den hittillsvarande licensutvecklingen inom stockholmsområdet ett visst belägg för.

Licensavgiften för nästa budgetår torde böra fastställas till 100 kr., vilket motsvarar innevarande års avgift om 25 kr. per kvartal. Denna avgift bör tas ut inom stockholmssändarens försörjningsområde, varvid det kan bli aktuellt att fastställa ändrade gränser för området. I fråga om göteborgsområdet, där redan för innevarande budgetår viss programverksamhet äger rum, anser jag skäligt att en avgift om 50 kr., motsvarande två kvartal, uttages. En licensavgift kan även bli aktuell i norrköpings- och malmöområdena, därest en programverksamhet skulle komma till stånd inom dessa områden före den 1 april 1958. För nytillkommande apparatinnehavare inom de delar av landet, där licensavgift inte utgår, synes den under innevarande budgetår gällande registreringsavgiften om 10 kr. böra uttagas även under nästa budgetår. Jag räknar liksom utredningen med att fr. o. m. den 1 juli 1958 innehav av televisionsmottagare bör kunna beläggas med en enhetlig licensavgift i hela landet.

Närmare bestämmelser om licensavgifterna och licensområdenas omfattning torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Beträffande regleringen av utgifterna anser jag att det system för medelsanvisning, som gäller för innevarande budgetår, bör bibehållas tills vidare, varvid såsom riksräkenskapsverket framhållit inkomsterna av televisionsverksamheten bör tillgodoföras bidragsanslaget såsom särskilda uppbördsmedel. Frågan om övergång till ett annat redovisningssätt torde få övervä-

gas till det budgetår då inkomsterna av rörelsen kan beräknas överstiga utgifterna.

Önskemålet om en lätt överblickbar redovisning av den samlade televisionsrörelsens ekonomi torde kunna tillgodoses genom att telestyrelsen årligen i anslutning till sina anslagsaskanden i ämnet lämnar en redogörelse för utfallet av verksamheten för varje särskilt år och totalt fr. o. m. budgetåret 1956/57, då de första anslagen för ändamålet uppfördes på riksstaten.

Anslagen till televisionsverksamheten för innevarande budgetår uppgår till inalles 5 milj. kr. Härav belöper 3 470 000 kr. på det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader, 330 000 kr. på anslaget till Televisionsanläggningar under televerkets fond samt 1,2 milj. kr. på anslaget under fonden för låneunderstöd till Lån för inköp av televisionsutrustning. Inkomsterna av licenser och registreringsbevis kan vid en fortsatt gynnsam ökning av apparatbeståndet beräknas till storleken 1 milj. kr.

Vid bifall till vad jag i det föregående anført om verksamhetens omfattning för nästa budgetår bör bidragsanslaget uppföras med 4 700 000 kr. Detta innebär, att inemot 7 milj. kr. kommer att stå till förfogande för radiotjänsts och televerkets driftkostnader, om utredningens licensprognos slår in. I förhållande till utredningens förslag betyder det en beskärning med ca 1,9 milj. kr. För utbyggnaden av distributionsnätet, vartill utredningen föreslagit 3 910 000 kr., tager jag upp ett avrundat belopp av 3 900 000 kr. Rubriken på anslaget för ändamålet torde böra ändras till Televisionsradioanläggningar, för att anslagsrubriceringen skall bringas i överensstämmelse med terminologin i gällande författningar rörande radioanläggningar. Låneanslaget torde i enlighet med utredningens förslag uppföras med 2 400 000 kr. Lånet bör, i likhet med vad som gäller motsvarande lån för innevarande budgetår, tills vidare vara amorteringsfritt och löpa med 4,25 % ränta.

Totalt skulle sålunda de på riksstaten uppförda anslagen för ändamålet under nästa budgetår uppgå till 11 milj. kr. De nu förordade beloppen överensstämmer med dem, som preliminärt beräknades i årets statsverksproposition.

Till sist vill jag i detta sammanhang anmäla, att förhandlingarna med nuvarande och tilltänkta nya aktieägare i aktiebolaget radiotjänst om bolagets omorganisation ännu icke slutförts. Med anledning av att riksräkenskapsverket i sitt remissyttrande ifrågasatt, om någon utdelning å aktierna i bolaget skall beräknas, så länge televisionen går med underskott, vill jag i anslutning härtill framhålla, att frågan om utdelningen påverkar möjligheterna att tillföra företaget — som handhar även rundradiorörelsen — nya aktieägare och nytt aktiekapital. För egen del anser jag att utdelning bör äga rum.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

I. bereda riksdagen tillfälle att yttra sig i anledning av vad jag i det föregående anförde:

II. föreslå riksdagen att för budgetåret 1957/58 anvisa följande anslag, nämligen

a) till *Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader* under sjätte huvudtiteln ett anslag av 4 700 000 kr.;

b) till *Radioanläggningar för televerket: Televisionsradioanläggningar* under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 3 900 000 kr.;

c) till *Lån för inköp av televisionsutrustning* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 400 000 kr.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Y. Westerberg
